

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

**НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА
ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СПШОО	Наименование
Професионално направление:	212	Музикални и сценични изкуства
Професия:	212070	Актьор
Специалности:	2120701	Драматичен театър
	2120702	Пантомима
	2120703	Куклен театър

Утвърдена със Заповед № РД 09-553/23.06.2021 г.,
изм. със Заповед № РД09-288/27.04.2022 г.

София, 2022 г.

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА:

Изпитната програма е предназначена за организирането и провеждането на държавните изпити за придобиване на III степен на професионална квалификация по професията **212070 “Актьор”** със специалности: **2120701 „Драматичен театър“**, **2120702 „Пантомима“**, **2120703 „Куклен театър“**, съобразно списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от ЗПОО.

Целта на настоящата национална изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетенции на обучаваните, изискващи се за придобиване трета степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националната изпитна програма е разработена във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение.

Държавният изпит по теория и практика на професията се провежда в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 1 от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА:

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

1. За част по теория на професията:

- А. Формат и учебно съдържание.
- Б. Критерии за оценяване.

2. За част по практика на професията:

- А. Изисквания за съдържанието на индивидуалните практически задания.
- Б. Критерии за оценяване.

III. ФОРМАТ И ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ:

1. Държавният изпит за придобиване на трета степен на професионална квалификация включва две части:

- а) **част по теория на професията;**
- б) **част по практика на професията.**

2. Държавният изпит по **част теория на професията** се провежда във формата на писмен тест, съставен от три модула.

3. Времетраенето на изпита по **част теория на професията** е до 4 (четири) астрономически часа, разпределени както следва: първи модул – 40 минути, втори модул – 80 минути, трети модул – 120 минути.

4. Тестовият комплект за писмен тест се съставя в училището от база данни с въпроси по темата, изтеглена в Министерството на образованието и науката на основание на чл. 3, ал. 2 от НАРЕДБА № 1 от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация, обн. ДВ, бр. 18 от 28.02.2020 г., изм. и доп. ДВ, бр. 101 от 03.12.2021 г.

5. Държавният изпит по **част практика на професията** се състои в изпълнение на роля (персонаж) по индивидуално задание в съответствие с компетенциите за трета степен на професионална квалификация, на основание на НАРЕДБА № 1 от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация.

6. Продължителността на изпитите по чл. 1, ал. 2, т. 1 и 2 в частта по практика на професията е до три последователни дни и не повече от 6 астрономически часа дневно.

7. Дейностите и задълженията на комисиите за подготовка, организиране и провеждане на изпитите и на директора са разписани в чл. 4 от НАРЕДБА № 1/19.02.2020 г. за

организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация, обн. ДВ, бр. 18 от 28.02.2020 г.

8. Съставът на комисиите за подготовка и оценяване на изпита - част по теория на професията и за провеждане и оценяване на изпита - част по практика на професията, се определя в съответствие с чл. 35, ал. 1 - 3 от ЗПОО.

9. Оценяването на писмените работи от изпита на част по теория на професията се извършва от комисията в съответствие с чл. 14 от от НАРЕДБА № 1, от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация, Обн. - ДВ, бр. 18 от 28.02.2020 г.

10. Оценяването на произведенията от изпита на част по практика на професията се извършва от комисията в съответствие с чл. 15 от от НАРЕДБА № 1, от 19.02.2020 г. за организацията и провеждането на изпитите за придобиване на професионална квалификация, Обн. - ДВ, бр. 18 от 28.02.2020 г.

11. Оценка поставени от изпитните комисии за част по теория на професията и за част по практика на професията са окончателни и не подлежат на промяна.

12. В определеното в графика време и място за провеждане на държавния изпит - част по теория и част по практика на професията, учениците се явяват с документ за самоличност.

IV. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ДЪРЖАВНИЯ ИЗПИТ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ:

1. Оценяването на резултатите от държавния изпит за придобиване на трета степен на професионална квалификация се извършва в точки, както следва:

- част по теория на професията – максимално 100 точки;
- част по практика на професията – максимално 100 точки.

2. Всеки изпит се счита за успешно положен при успешното полагане на двете му части – част по теория на професията и част по практика на професията. Всяка част от изпита е успешно положена при постигане на 50 на сто от максималния брой точки.

3. Окончателната оценка се формира след успешното полагане на всяка част от изпита и се изчислява по формула: окончателната оценка в брой точки е равна на 0,5 x получения брой точки от част по теория на професията + 0,5 x получения брой точки от част по практика на професията.

4. Окончателната оценка от брой точки се превръща в цифрова оценка с точност до 0,01 по формулата:

Цифрова оценка = окончателната оценка в брой точки x 0,06.

5. Окончателната оценка от държавния изпит за придобиване на квалификация по професията е с количествен и качествен показател, с точност до 0,01 и се определя, както следва:

- а) за количествен показател от 2,00 до 2,99 се определя качествен показател слаб;
- б) за количествен показател от 3,00 до 3,49 се определя качествен показател среден;
- в) за количествен показател от 3,50 до 4,49 се определя качествен показател добър;
- г) за количествен показател от 4,50 до 5,49 се определя качествен показател много добър;
- д) за количествен показател от 5,50 до 6,00 се определя качествен показател отличен.

V. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ:

Учебното съдържание за писмения тест по теория на професията включва въпроси от следните теоретични дисциплини:

- 1. История на театъра**
- 2. Драматургичен анализ**
- 3. Вокална подготовка**

Писменият тест е съставен от три модула:

А. Първи модул - 25 въпроса със затворен отговор от учебното съдържание по дисциплините: История на театъра – 12 въпроса, Драматургичен анализ– 7 въпроса, Вокална подготовка – 6 въпроса. Всеки верен отговор носи по 1 точка. Максималният брой точки от първия модул на теста е 25 точки.

Б. Втори модул - включва 25 въпроса с отворен отговор от учебното съдържание по дисциплините: История на театъра – 12 въпроса, Драматургичен анализ– 7 въпроса, Вокална подготовка – 6 въпроса. Всеки верен отговор носи по 2 точки при пълен отговор. Максималният брой точки от втория модул на теста е 50 точки.

В. Трети модул – развиване на въпрос с разширен отговор. Писмената работа е в обем до четири страници. Максималният брой точки от третия модул на теста е 25 точки. Оценка се извършва въз основа на критериите, определени в Раздел V на програмата „Система за оценяване”, съобразно учебното съдържание към съответната тема.

Учебно съдържание по вокална подготовка:

Вокално пеене, певческа стойка и дишане. Динамика и ритмика. Български фолклор. Народни инструменти и фолклорни области. Хорово изкуство. Формации, видове човешки гласове. Опера-видове. Музикални жанрове, стилове, особености.

Учебно съдържание по драматургичен анализ:

Същност и развитие на драматургичния анализ. Драматургичният анализ през вековете и специфичните му характеристики. Откриване на епоха в драматургично произведение. Видове драматургични жанрове. Представители на чуждестранната и българската драматургия.

Учебно съдържание по история на театъра:

Античен театър, Средновековие, Ренесансов театър, театър по времето на Класицизма, театър през XIX- XXв. Системата на Станиславски. Съвременни актьорски тренинги. Зараждане и развитие на българския театър. Българска драматургия.

III модул: Въпроси с разширен отговор

Въпрос № 1.

Античен театър – изграждане на образ в античната драматургия.

- Зараждане на театъра – Дионисиеви празници, делото на Пизистрат – 3 т.
- Архитектурно и административно устройство на театъра – 3 т.
- Маски, костюми, декори – 1 т.
- Антична музика и инструменти – 1 т.
- Есхил, Софокъл, Еврипид, Аристофан – 8 т.
- Тема, идея, основен конфликт на произведението по избор („Прикованият Прометей“, „Едип цар“, „Антигона“, „Жените в народното събрание“) – 5 т.

Въпрос № 2.

Шекспир – не епоха, а за всички времена.

- Ренесансът в Англия – 3 т.
- Шекспир драматургия. Исторически драми, комедии, трагедии – 10 т.
- Сонети – 3 т.
- Тема, идея, основен конфликт на произведение по избор („Ромео и Жулиета“, „Сън в лятна нощ“, „Крал Лир“, „Двамата веронци“) – 5 т.

Въпрос № 3.

Комедия дел арте – изкуство на импровизацията, висше актьорско майсторство и в съвременния театър.

- Италианско Възраждане – 5 т.
- Комедия дел арте – комедия на маски, пантомима, танц и песни – 10 т.
- Италия от XVI век – училище за европейския театър – 3 т.
- Защо комедия дел арте е идеал и за съвременния актьор? – 3 т.

Въпрос № 4.

Хорово изкуство. Опера.

- Човешки гласове, хорови формации. -7 т.
- Вокални жанрове и стилове. -7 т.
- Опера – възникване и развитие. Представители. – 7 т.

Въпрос № 5.

Необходимост от обучение. „Системата на Станиславски“ в търсене на психологическата истина.

- К. С. Станиславски – живот, посветен на театъра – 3 т.
- Първата фигура в театъра на психологическия реализъм – 5 т.
- Тялото и съзнанието – психофизическа цялост – 3 т.
- Системата – метод на физическите действия, техники за релаксация и концентрация, „творческото ако“, емоционална памет – 10 т.

Въпрос № 6.

Руски театър XIX век – „златен век“ в развитието на поезията, прозата, драматургията и театъра.

- Русия през XIX и XX век – възход на литературата, поезията, театъра. Представители. – 8 т.
- Музика – представители- 3т.
- Н. Гогол – тъжният човек и гениален комедиограф - Тема, идея, основен конфликт на произведение по избор („Женитба“, „Ревизор“) – 10 т.

Въпрос № 7.

А. П. Чехов – новатор, епоха в театралното изкуство, повлиял на цялата съвременна и модерна драматургия.

- Разкази – 3 т.
- Драматургия – 9 т.
- Тема, идея, основен конфликт от произведение „Три сестри“, „Чайка“, „Вишнева градина“ – 9 т.

Въпрос № 8.

Български театър – възникване и развитие.

- Училищните тържества – основа на театралния диалог и българска театрална традиция – 9 т.
- Преводни пиеси – 2 т.
- Първи български автори – Д. Войников, С. Доброплодни, В. Друмев – 10 т.

Въпрос № 9.

Български театър – съвременни тенденции и драматургия.

- Родна драматургия – Ив. Вазов, Добри Войников, П.Ю.Тодоров, Яворов, Й.Йовков, Ст.Л Костов, С.Стратиев, Ст. Цанев, Й. Радичков – 10 т.
- Изграждане на професионален български театър – 6 т.
- Тема, идея, основен конфликт на произведение по избор („Двубой“, „Змейова сватба“, „Суматоха“) – 5 т.

Въпрос № 10.

Актьорският тренинг през XX век.

- Психологически театър – Станиславски, Лий Страсбург, Михаил Чехов – 7 т.
- Актьорът и неговото обучение в театралната визия на Мейерхолд и Б. Брехт – 7 т.
- Тренингът като основна репетиционна техника – Йежи Гротовски, Питър Брук, Еуженио Барба – 7 т.

Критерии за оценяване по част теория на професията:

№	Критерии за оценяване по теория на професията и специалността	Максимален брой точки
1.	Тест – първи модул, двадесет и пет въпроса със затворен отговор	25
2.	Тест – втори модул, двадесет и пет въпроса с отворен отговор	50
3.	Тест – трети модул, въпрос с разширен отговор	25
3.1	- степен на обхващане на проблематиката - 21	
3.2	- познаване и владение на терминологията - 2	
3.3	- логична структура на изложението - 1	
3.4	- граматически правилен език и стил - 1	
	Общо брой точки	100

Забележка: Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор с точност до 1.

VI. УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ:

Държавният изпит в част практика на професията се състои в изпълнение на индивидуално практическо задание, което включва създаване и изпълнение на роля, (персонаж) по специалността.

Индивидуалното практическо задание се разработва по следния начин:

Темата, ролята и пиесата се предлагат от водещия специалност, обсъждат се и се възлагат на учениците от ръководители-консултанти. Индивидуалното практическо задание се консултира от водещия специалността.

Заданието се разработва по образец.

Заданието включва наименованието на темата, ролята и пиесата, както и всички изисквания, свързани с реализацията им.

Национална изпитна програма по професия АКТЬОР , част практика на професията и специалността

Съдържание на индивидуалното практическо задание:

Държавният изпит в частта практика на професията за специалност "Драматичен театър" се състои в изпълнение от учениците на индивидуално практическо задание на основата на професионалните компетенции за придобиване трета степен на професионална квалификация.

Държавният изпит в частта практика на професията за специалност "Драматичен театър" се състои от изпълнение на ролята на сцена.

Примерни теми за индивидуални практически задания :

Тема №1.

Роля в жанра на трагедията.

Тема №2.

Роля в жанра на комедията.

Тема №3.

Роля в жанра на сатирата.

Таблица № 1

№	Критерии за оценяване Специалност Драматичен театър	брой точки
1.	Култура на речта	15
2.	Култура на тялото	15
3.	Създаване на логика на действията в ролята	25
4.	Темпоритъм на действието	25
5.	Единство между чувство за правда и чувство за форма	10
6.	Характерност	10
	Общо брой точки	100

Държавният изпит в частта практика на професията за специалност "Куклен театър" се състои в изпълнение от учениците на индивидуално практическо задание на основата на професионалните компетенции за придобиване трета степен на професионална квалификация.

Съдържание на индивидуалното практическо задание:

Държавният изпит в частта практика на професията за специалност "Куклен театър" се състои от изпълнение на ролята с кукла (маска) и в жив план на сцена.

Примерни теми за индивидуални практически задания :

Тема № 1

- Изработване на роля с кукла марионетка по зададена драматургия.
- Изработване на роля в жив план (маска) по зададена драматургия.

Тема № 2

- Изработване на роля с кукла със задно водене по зададена драматургия.
- Изработване на роля в жив план(маска) по зададена драматургия.

Таблица № 2

№	К р и т е р и и	П о к а з а т е л и	б р о й т о ч к и
Критерии и показатели за оценяване специалност		Куклен театър	
1.	Изразителност на ролята в сценични условия.	Преценяване на заложения в куклата тип на героя и адекватен подбор на изразните средства - характер, емоционален свят и логика на поведение. Проявена способност да се превърне техническото движение на куклата от механично в творческо.	25
2.	Провеждане на сценично действие с кукла.	Проявено умение да се проведе логическа последователна линия на физическите действия и чувствата- начина, по който сценичният персонаж мисли, оценява, действа.	25
3.	Осъществяване на гласово-говорна връзка с куклата.	Адекватна гласово-говорна характеристика на сценичния персонаж, която съответства най-точно на неговата визия, характер, емоционален свят. Успешно съчетаване на живото слово с неживата природа на куклата.	25
4.	Подбор на изразните средства спрямо естетическите възприятия на зрителите.	Адекватна преценка на всяка сценична ситуация от позиция на актьор и роля; активно взаимодействие с партньорите- актьори, кукли, зрители; използване на реакцията на зрителите като допълнителна творческа провокация на изпълнението.	25
Общ брой точки			100

Държавният изпит в частта практика на професията за специалност "Пантомима" се състои в изпълнение от учениците на индивидуално практическо задание на основата на професионалните компетенции за придобиване трета степен на професионална квалификация.

Съдържание на индивидуалното практическо задание:

Държавният изпит в частта практика на професията за специалност Пантомима се състои в изпълнение на ролята на празна сцена и със зададен реквизит.

Примерни теми за индивидуални практически задания :

Тема№1

- Изработване на роля по зададен сценарий от класическата пантомима.

Тема№2

- Изработване на роля в стила на драматичната пантомима без реквизит.

Тема№2

- Изработване на роля в стила на образната пантомима с реквизит.

Таблица № 3

№	Критерии за оценяване специалност Пантомима	брой точки
1.	Убедително и достоверно пресъздаване на задания етюд	25
2.	Изразителност на характера, историята, конфликта и действието	25
3.	Работа с въображаеми предмети и пантомимна техника	25
4.	Умения да ползва езика на тялото, мимиката и жеста, ритмичност.	25
	Общо брой точки	100

VII. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Захава, Б. Е., Майсторството на актьора и режисьора, Наука и изкуство, София, 1997.
2. Кристи, Г., Възпитаване на актьора по школата на Станиславски, Наука и изкуство, 1979.
3. Борисова, Д., Алхимия на актьорския глас, Българска книжарница, София, 2006.
4. Сотирова, Е., Техника на говора, Наука и изкуство, 1983.
5. Кох, И. Е., Основи на сценическото движение, Наука и изкуство, София, 1974.
6. Георгиева, М., Българска сценическа реч, Наука и изкуство, София, 1968.
7. Ганева, М., Подготовката на актьора. Школи, методи и упражнения по актьорско майсторство, Гутенберг, 2007.
8. Кръстева, О., Театърът през вековете, Отечество, София, 1980.
9. Пенев, П., История на българския драматически театър, Наука и изкуство, София, 1975.
10. Павис, П., Речник на театъра, Колибри, София, 2002.
11. Проф. Ив. Чипев, Б. Матанов, Художествено слово, Наука и изкуство, София, 1975.
12. Николова, Р., Актьорският тренинг през ХХ век, Проф. Петко Венедиктов, 2007.
13. Маленов, С, Трудът М, Валентин Траянов, София, 2005.
14. Бело Шули, Кукленият театър и малкият зрител, Хасково, 1998.
15. Юбилеен сборник Куклено изкуство, ВИТИЗ, София, 1992.
16. Юбилеен сборник 50 години висше образование за куклен театър, НАТФИЗ, София,

2012.

17. Илиев, А., *Обща теория и практика на пантомимата в 5 тома*, Фосфорус, Сонита, Пловдивски университет, 1993-2020.
18. Инджев, В., *Пантомимата*, Наука и изкуство, София, 1987.
19. Страсбург, Л., *Развитието на метода*, Изток- Запад, София, 2016.
20. Чехов, М., *За техниката на актьора*, Изток-Запад, София, 2016.